

Карась Ганна,
доктор мистецтвознавства, професор
кафедри методики музичного виховання та диригування
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

УКРАЇНСЬКЕ МУЗИЧНЕ ДІАСПОРОЗНАВСТВО ЯК НОВИЙ НАПРЯМ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ШКОЛИ НАКККіМ

Мистецтвознавча школа Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ) сьогодні представлена потужною когортою вчених, провідне місце серед яких займає доктор мистецтвознавства, професор Шульгіна Валерія Дмитрівна – фахівець в галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки, автор численних наукових праць. В. Шульгіна – член Національної спілки композиторів України, Міжнародної асоціації музичних бібліотек, архівів і документальних центрів (IAML), Міжнародного товариства «Електронне зображення і візуальні мистецтва» (EVA). Багато років вона, як завсектором нотних видань НБУВ, успішно поєднувала досвід виконавця-музиколога й бібліотекаря-науковця [1]. Багато років В. Шульгіна очолює спеціалізовану вчену раду академії, давши можливість здобути наукові ступені десяткам вчених з різних регіонів України. Під її науковим керівництвом за цей час успішно захищено десять докторських та близько сорока кандидатських дисертацій з різних напрямів мистецтвознавства, у тому числі нових. Одним із них є *музичне діаспорознавство*.

Дослідження українських етнічних спільнот, які виникли в різних країнах світу понад сто років тому, було на маргінесі гуманітарних та соціальних наук. Про важливість наукових студій діаспори засвідчує постанова Президії НАН України від 16.03.1994 р., в якій відзначено факт зародження нового напрямку досліджень гуманітарного профілю – *діаспорознавство*. Якщо історики (С. Віднянський, М. Палієнко, В. Трошинський), філософи (Н. Кривда, В. Школьник), соціологи (К. Чернова), літературознавці (О. Слоньовська) вже мали серйозні напрацювання в цьому напрямку, то мистецтвознавство активно розбудовує цей напрям в останнє десятиріччя.

В Україні процес пізнання музичної культури українців за її кордонами розпочався тільки з часу проголошення незалежності України. Дослідження О. Білас, І. Дем'янця, В. Дутчак, Н. Калущкої, Н. Кашкадамової, Л. Кияновської, Т. Кметюка, О. Козаренка, Н. Корольок, Н. Костюк, Л. Лехника, І. Лисенка, О. Мартиненко, О. Немкович, С. Павлишин, Л. Пархоменко, Т. Прокопович, В. Сивохіпа, Р. Стельмашука, А. Терещенко, Л. Філоненка, С. Шнерха, В. Шульгіної, Ю. Ясіновського присвячені постатям музичної культури українського зарубіжжя, окремим періодам її розвитку, музичній Україні загалом. Однак, не було створено цілісної картини цього явища. Таким чином, накопичений дослідниками в діаспорі та Україні матеріал дозволив не лише систематизувати його, але й, узагальнивши, вийти на нове бачення соціокультурного феномена української західної діаспори.

Ставши докторантом НАКККіМ (2007–2010) за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури, мені пощастило не тільки познайомитися із керівництвом академії, складом кафедри теорії, історії культури і музикознавства, а й отримати наукового консультанта, яка очолювала тоді цю кафедру – професора Валерію Дмитрівну Шульгіну. Запропонована мною тема докторської дисертації «Українська музична культура західної діаспори як соціокультурний феномен ХХ століття» була сприйнята вченою з розумінням, схвалена вченою радою академії. Така всебічна підтримка стимулювала мене працювати продуктивно. Проблеми, що розглядаються в нашій дисертації, апробувалися у доповідях на 78 міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях, симпозиумах, конгресах. Основні положення і результати дисертації, яка успішно захищена у 2014-му році у спеціалізованій вченій раді академії [4], опубліковані в індивідуальній монографії [3], 31-й одноосібній науковій статті у фахових виданнях, що входять до переліку МОН України з мистецтвознавства, 5-ти статтях у наукових виданнях зарубіжних країн, а також в 73-х публікаціях в інших наукових збірниках України та зарубіжних країн, статтях і тезах за результатами наукових конференцій українською та іноземними мовами. В наших дослідженнях вперше обґрунтовано явище музичної культури української західної діаспори ХХ ст. як соціокультурного феномена і започатковано новий напрям сучасного мистецтвознавства – *українське музичне діаспорознавство*. Проведене дослідження відкриває нові перспективні напрями подальших досліджень: поглиблене вивчення творчості композиторів діаспори; аналіз музикознавчої спадщини українського зарубіжжя; упровадження здобутків діаспори та зарубіжного досвіду підготовки мистецьких кадрів на різноманітних курсах у діяльність освітніх та мистецьких закладів України.

Тож, після захисту докторської дисертації нами опубліковано понад 30 статей у фахових журналах України, десяток – в зарубіжних виданнях, ряд статей в четвертому та п'ятому томах «Української музичної енциклопедії» (2016, 2018), яку видає ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, розділи у чотирьох колективних монографіях в Україні [2; 5] та за кордоном (Кембридж [13], Литва [12]). У співпраці із нашою докторанткою Л. Обух у 2018-му році випущено монографію про піаністку, педагога та музикознавця діаспори Софію Дністрянську [10]. Під нашим керівництвом захищено три кандидатські дисертації (Л. Обух [8], О. Чигер [11] та Л. Курбанова [6]), 18 магістерських робіт з проблематики музичного діаспорознавства. Свідченням перспективності запропонованого нами наукового напрямку є захищені у Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка кандидатські дисертації Є. Лазаревич [7] та О. Паріс [9], опонентом котрих ми мали честь бути. Ще один вектор розбудови музичного діаспорознавства – проведення музичних

конкурсів, зокрема Всеукраїнського конкурсу молодих співаків імені Іри Маланюк. За нашою ініціативою та безпосередньою участю як члена оргкомітету та члена журі проведено шість таких конкурсів (2007–2018), участь в яких брали понад двіста студентів мистецьких вишів України, Польщі, Словаччини. Свідченням вагомості запропонованого нами напряму є проект фундаментального дослідження «Мистецтво української діаспори як системна функціональна модель кінця XIX – початку XXI століття», що здобув перемогу у конкурсному відборі Міністерства освіти і науки України в 2018 році і виконуватиметься впродовж наступних трьох років за рахунок видатків загального фонду державного бюджету. Підводячи підсумки зазначимо, що українське музичне діаспоровознавство як новий напрям мистецтвознавчої школи НАКККіМ, сьогодні активно розвивається шляхом підготовки наукових кадрів вищої школи, здійснення фундаментальних досліджень, публікації монографій та наукових статей в Україні та за кордоном, проведенням музичних конкурсів.

Література

1. Бобришева І. Валерія Шульгіна і висока нота її життя. *Бібліотечний вісник*. 1999. № 2. С. 31–37.
2. Карась Г. *Етнокультурна ідентичність українців діаспори. Самоідентифікація молоді : соціокультурний і транскультурний виміри : монографія* / за ред. акад. НАПН України В. І. Кононенко. К.; Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2014. С. 162–187.
3. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі XX століття: [монографія]. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.
4. Карась Г. Українська музична культура західної діаспори як соціокультурний феномен XX століття: автореф. дис. ... доктора мистецтвознавства : 26.00.01 – теорія та історія культури / НАКККіМ. К., 2014. 44 с.
5. Карась Г. В. *Українська музична культура західної діаспори як соціокультурний феномен XX століття. Синергетична парадигма простору культури* : монографія / Наук.-ред. колегія: В. Д. Шульгіна (наук. ред.), І. В. Кузнєцова (наук. ред., відп. за вип.), О. В. Яковлев (упоряд.). К.: НАКККіМ, 2014. С. 38–62.
6. Курбанова Л. В. Різновекторна діяльність Павла Маценка в контексті української музичної культури XX століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія та історія культури / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 20 с.
7. Лазаревич Є. Ю. «Візантійський хор М. Антоновича в контексті європейського хорового виконавства другої половини XX століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво / ЛНМА ім. М. Лисенка. Львів, 2018. 24 с.
8. Обух Л. В. Провідні тенденції української музичної освіти західної діаспори (початок XX–XXI ст.): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія та історія культури / ЛНМА ім. М. Лисенка. Львів, 2014. 18 с.
9. Паріс О. А. Творча постать Євгена Цегельського в контексті розвитку української музичної думки першої половини XX століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво / ЛНМА ім. М. Лисенка. Львів, 2018. 20 с.
10. Софія і Станіслав Дністрянські. Листи. Спогади. Статті: [монографія] / за ред. д-ра мист., проф. Ганни Карась; упоряд.: Ганна Карась, Людмила Обух. Івано-Франківськ: Фоліант, 2018. 250 с.
11. Чигер О. О. Діяльнісна сутність вокального мистецтва української діаспори XX століття: історико-культурологічний контекст: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – теорія та історія культури / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 17 с.
12. Karas G. Muzikinė kultūra – ukrainiečių diasporos dvasinio ugdymo komponentas. *Ugdymo dvasingumo raida: kolektyvinė monografija / Development of Spirituality of Education*. Sudarė ir parengė Jonas Kievišas. Vilnius: Žuvėdra, 2016. P. 221–233.
13. Karas G. The Oleksandr Koshytsya Choral Conducting School as a Social Phenomenon. *Professional Artistic Education and Culture within Modern Global Transformations* / ed. O. Olekiuk. Cambridge Scholars Publishing, 2018. P. 15–27.

Кармазін Антон,

старший науковий співробітник

Музею театрального, музичного та кіномистецтва України,

член Національної спілки композиторів України

ІСТОРИЗМ МИСЛЕННЯ МИХАЙЛА ВЕРИКІВСЬКОГО

Творча спадщина Михайла Вериківського є унікальним прикладом мистецької трансформації історичних подій та постатей у художні образи. Історичне мислення відображає в музичних творах індивідуальне бачення композитора зі створення художньої концепції ціннісних історичних установок, які були моральними еталонами українського народу: волелюбність, правда, боротьба за мир, щирість, дружба та ін. Згідно досліджень Олени Ващенко, «композиторське мислення постає як процес вибору стилю, жанру, техніки, елементів музичної мови, що спирається на ряд принципів, обумовлених психологічними, естетичними, логічними, інтуїтивними та іншими факторами з метою створення художньої концепції» [2, 35].

Історичне мислення М. Вериківського було сфокусовано на матеріалах національної історії України, насамперед XVII–XVIII століть, подіях, які підносять героїв рідного народу. З дитинства митець доторкався до історичних скарбниць міста Кременця, що мав глибокі історичні традиції. Цю думку підтверджує висловлювання Ніни Герасимової-Персидської, що саме «з Волиню були пов'язані імена Северина Наливайка, Богдана Хмельницького, Семена Палія. Спогади про них збереглися в народних переказах і піснях, на які така багата Волинь» [3, 3–4]. Саме тому історизм мислення композитора тісно пов'язаний з